

تأثیر دیپلماسی شهری در تقویت و تحکیم مناسبات سیاسی دولت‌ها

یادداشتی از سید عباس موسوی، سخنگوی وزارت امور خارجه

در بستر دیپلماسی عمومی و بویژه دیپلماسی مسردو (مردم با مردم)، گونه‌های متنوعی از تعاملات انسانی از ارتباطات میان انجمن‌های تخصصی گرفته تا همکاری‌های رسانه‌ای و دانشگاهی شکل می‌گیرد

سید عباس موسوی

بنابراین برخلاف گذشته که تنها یک الگوی خطی ساده از دیپلماسی (دوجانبه و چندجانبه) وجود داشت، در دنیای امروز دیپلماسی دستخوش دگرگونی‌های اساسی شده و بر ابعاد و انواع دیپلماسی افزوده شده است. امروزه با انواع و اقسام دیپلماسی‌های نوپدید شامل دیپلماسی عمومی (دیپلماسی دولت با مردم)، دیپلماسی فرهنگی، دیپلماسی علمی، دیپلماسی دینی، دیپلماسی گردشگری، دیپلماسی رسانه‌ای، دیپلماسی مجازی یا دیجیتال، دیپلماسی شبکه‌ای و دیپلماسی خط دو (دیپلماسی مردم با مردم) روبه‌رو هستیم. فصل مشترک همه انواع دیپلماسی‌های نوپدید، محوریت مردم و مرکزیت افکار عمومی است. چرا که بر مبنای نظریه‌های نوین بویژه نظریه قدرت نرم جوزف نای، یکی از مهم‌ترین منابع قدرت کشورها، قدرت نرم آن است که می‌تواند باعث جذابیت، ترغیب و مطلوبیت شده و بر افکار عمومی مردم تأثیر مثبت گذاشته و در نهایت باعث تغییر در سیاست دولت‌ها می‌شود.

نکته مهم در ارتباط با دیپلماسی‌های نوپدید این است که انواع دیپلماسی‌های نوین از جمله دیپلماسی عمومی و خط دو و حتی دیپلماسی مجازی، نه‌جایگزین دیپلماسی سنتی و رسمی بلکه مکمل آن و در خدمت منافع ملی و اهداف سیاست خارجی کشورها قرار می‌گیرد. بر این اساس هر قدر بر میزان تعاملات و تبادلات انسانی و ارتباطات و همکاری‌های میان جوامع انسانی افزوده شود، زمینه‌های تعاون، همکاری و دوستی میان دولت - ملت‌ها بیش‌تر و بهتر فراهم می‌آید. دیپلماسی شهری یا همان ارتباطات میان مردم شهرها و نهادهای مردمی یعنی شهرداری‌ها و شوراهای شهری، می‌تواند نقشی مؤثر و سازنده در نزدیکی ملت‌ها و جوامع انسانی و در نتیجه تعمیق و تحکیم مناسبات سیاسی دولت‌های شان فراهم نماید.

در بستر دیپلماسی عمومی و بویژه دیپلماسی مسردو (مردم با مردم)، گونه‌های متنوعی از تعاملات انسانی از ارتباطات میان انجمن‌های تخصصی گرفته تا همکاری‌های رسانه‌ای و دانشگاهی شکل می‌گیرد. قاعده‌ای ارتباطات مردمی در چارچوب دیپلماسی عمومی و مسیر دو، بایستی در چارچوب مناسبات رسمی و در راستای تأمین منافع ملی و مصالح عمومی جامعه باشد. یکی از شناخته شده‌ترین گونه‌های ارتباطات شهری، مقوله‌ای به نام خواهرخواندگی است که قدمتی در حدود یک قرن دارد ولی از نیمه دوم قرن بیستم به بعد عمومیت یافت و طبق آمار امروزه بیش از ۲۵۰۰ قرارداد خواهرخواندگی میان شهرها و پایتخت‌های کشورهای جهان منعقد شده تا زمینه‌ای تحقق «دیپلماسی شهری» فراهم شود.

در حال حاضر طبق برخی آمار بیش از ۱۰۰ قرارداد خواهرخواندگی میان تهران و دیگر شهرهای کشورمان با دیگر پایتخت‌ها و شهرهای مهم از پنج قاره جهان منعقد شده است که بجز دو مورد تمامی این خواهرخواندگی‌ها مربوط به دوره چهل ساله پس از انقلاب و استقرار جمهوری اسلامی است. این امر مؤید آن است که جمهوری اسلامی ایران برای ارتباطات انسانی و جوامع با

دیپلماسی از مهم‌ترین و قدیمی‌ترین رویکردهای ساخت بشر قلمداد می‌شود. دیپلماسی سازوکار حل و فصل اختلافات و رسیدن به تفاهم و توافق میان جوامع انسانی است و برای این مقصود از ابزارهای گفت‌وگو، مذاکره، معامله و چانه زنی بهره می‌گیرد. دیپلماسی هنر مدیریت روابط انسانی بدون توسل به جنگ و خشونت است. رابطه دیپلماسی با جنگ، نسبتی وارونه و معکوس است. به هر میزان در استفاده از دیپلماسی توفیق یابیم به همان نسبت از تهدید و خطر جنگ کاسته می‌شود. بر همین اساس می‌توان گفت جنگ، پایان دیپلماسی است و دیپلماسی، آغازی است بر پایان انکاره جنگ و خشونت. این تلقی سنتی از دیپلماسی و نسبت آن با جنگ حتی در هزاره سوم میلادی و قرن ۲۱ نیز قابل تعمیم و اطلاق است. به هر حال امروزه دیپلماسی نه صرفاً در تقابل با جنگ بلکه به مثابه مقوله‌ای فراگیر در خدمت توسعه، عدالت و همبستگی جوامع انسانی است. امروزه با گسترش و فراگیری دیپلماسی، دیگر دستور کار دیپلماسی صرفاً محدود و منحصر به دو مقوله جنگ و صلح نیست، بلکه موضوعاتی همچون توسعه انسانی، صلح، اقتصاد و بازرگانی، تبادلات علمی و فناوری، فقر زدایی و مقابله با چالش‌های جهانی مانند تروریسم و محیط زیست نیز زیر چتر دیپلماسی قرار گرفته و وارد دستور کار دولت‌ها و دیگر بازیگران و کنشگران عرصه بین‌الملل شده است. بنابراین اگر در گذشته نه چندان دور دیپلماسی صرفاً در انحصار دولت‌ها و منحصربه‌اشکال دو و چندجانبه بود، امروزه طیف وسیعی از کنشگران وارد عرصه دیپلماسی شده و از ابزارهای گفت‌وگو، مذاکره، معامله و چانه زنی در ارتباط با موضوعات و چالش‌های مختلف استفاده می‌کنند. بدین ترتیب با ورود بازیگران جدید به عرصه دیپلماسی و فراگیری چتر دیپلماسی بر مسائل و چالش‌های متنوع و متکثر امروز بشر، با مقوله‌ای به نام دیپلماسی‌های نوپدید مواجه هستیم.

دیپلماسی‌های نوین پدیده‌ای مدرن در بستر جامعه جهانی است که به عنوان مکمل دیپلماسی سنتی وارد عرصه روابط بین‌الملل شده‌اند. چرا که به دلیل گستردگی و تنوع مسائل و چالش‌های فراروی جوامع بشری، دیپلماسی سنتی و کلاسیک به تنهایی قادر به مقابله با این چالش‌ها نیست. از سوی دیگر با بخش‌گیری از کنشگران نوین در عرصه سیاست و اجتماع شامل بازیگران فراملی (سازمان‌های بین‌المللی، افکار عمومی جهانی، کنشگران فرادولتی و...) و بازیگران فراملی (شامل احزاب، گروه‌های فشار، گروه‌های دینفع، رسانه‌ها و...) مواجه هستیم. بدون تردید مهم‌ترین بازیگر عرصه جامعه چه در بعد داخلی و چه در سطح بین‌المللی و جهانی، افکار عمومی مردم است. در واقع برخلاف یک قرن پیش که افکار عمومی و خواست عموم مردم محلی از اعراب نداشت و هیچ گونه تأثیری در سیاست دولت‌ها و تعیین سرنوشت جامعه نداشت، امروزه مؤلفه افکار عمومی و مردم، نقشی تعیین‌کننده در عرصه سیاست و اجتماع در هر دو سطح داخلی و بین‌المللی یافته است.

یکدیگر و برای مناسبات رسمی میان دولت‌ها، ولی به عنوان مکمل و مقوم آن اهمیت خاصی قائل است. انعقاد حدود ۲۴ قرارداد خواهرخواندگی میان تهران با تقریباً همه پایتخت‌های کشورهای همسایه و قدرت‌های بزرگ و غیرمتخاصم، انعقاد بیش از ۸۰ قرارداد خواهرخواندگی میان شهرهای بزرگ و تاریخی - فرهنگی کشورمان مانند شیراز، اصفهان و تبریز و مشهد با هم‌تایان خود در چهار گوشه دنیا، نشانگر اهمیتی است که جمهوری اسلامی ایران برای تعاملات انسانی و تبادلات فرهنگی به دیپلماسی عمومی، مردمی و شهری با دیگر جوامع و شهرهای معتبر دنیا، که به منزله شناسایی و برقراری روابط رسمی میان جوامع مردمی است، با ذات و ماهیت پیام انقلاب اسلامی که همانا جاذبه و تأثیرگذاری بر مردم دنیا است نیز همخوانی دارد. در واقع هدف اصلی انقلاب اسلامی مردم ایران، انتقال پیام صلح و دوستی و تعاون و گفت‌وگو و سازش است، گفت‌وگو، صلح همراه با عدالت، توسعه همراه با عدم تبعیض، آزادی همراه با رعایت حقوق مردم. دیپلماسی شهری و ارتباطات میان جوامع و شهرهای مختلف می‌تواند سازوکاری مناسب برای انتقال پیام صلح و دوستی، عدالت طلبی و آزادی ملت بزرگ ایران به جهانیان باشد. با انجام پروژه‌ها و برنامه‌های مشترک در قالب قراردادهای خواهرخواندگی یا اقسام دیگر دیپلماسی مردم با مردم در زمینه‌های بهداشت، آموزش، محیط زیست، فرهنگ و هنر، توسعه اقتصادی و اجتماعی، جوانان و ورزش می‌توان در تقویت و تحکیم تعاملات و مناسبات جمهوری اسلامی ایران با کشورها و دولت‌های دوست و غیرمتخاصم، نقش ارزنده‌ای ایفا کرد.

ویژه‌نامه روز جهانی شهرها
آبان ۱۳۹۸

ایران